

Mar Griera: “Hem de parlar de budismes i d'identitats religioses més híbrides”

Dv, 15/01/2021 per Catalunya Religió

(Lucía Montobbio -CR) Dins del cicle Diàlegs que ofereix el Reial Monestir de Santa Maria de Pedralbes, es proposa reflexionar sobre la popularitat occidental del budisme. “La qüestió és que el budisme, que alguns defineixen com a una religió sense Déu, que d’altres s’estimen més dir que és una filosofia de vida inspirada en el buda històric, i que en tot cas és una tradició que neix a l’Índia i s’estén per l’Àsia, en arribar a casa nostra cada vegada ha tingut més adeptes, i aquest creixement succeeix en el moment, segurament, més intens de secularització del món occidental”, ha introduït a l’acte celebrat aquest dijous, **Mar Rosàs**, filosofa directora d’aquests diàlegs i coordinadora de recerca de la Càtedra Ethos de la Universitat Ramon Llull.

Per parlar d’aquest fenomen han estat convidades **Raquel Bouso**, professora del Departament d’Humanitats de la UPF, especialista en filosofia japonesa i budisme, presidenta de la European Network of Japanese Philosophy (ENOJP), i **Mar Griera**, professora de sociologia, vicedegana de la Facultat de Ciències Polítiques i Sociologia de la UAB i directora del grup de recerca ISOR, especialitzat en sociologia de la religió.

Què és el budisme?

Per a Bouso el budisme és una tradició molt antiga, que neix al voltant del s.IV i V a.C, i al nord-est del continent indi, el seu origen es pot demarcar en temps i espai de forma específica. “Així i tot es va estendre ràpidament per Àsia, i als territoris que va arribar es va arrelar, per tant, fixant-nos en aquest exemple, podríem respondre que el budisme sembla no ser una moda.”

Abans de continuar desenvolupant aquesta idea es fan dues consideracions. La primera és la dificultat per definir què és el budisme, es parla de tradició, però què

és: una tradició cultural?, religiosa?, filosòfica?, és una forma de vida? són tècniques meditatives? de pràctiques psicofísiques? és una forma d'espiritualitat?

“A mi, m'agrada la resposta que dona **Ramon Prats**, ell respon que el budisme és tot això alhora, i és que la qüestió és més complexa del que pensem i segons com la responguem ens aproximarem d'una manera o altra.”

El budisme no es defineix com a religió universal fins arribar al s.XIX amb l'inici dels estudis de les Ciències de la Religió a Occident per definir el fet religiós. “El budisme però difícilment podia encabir-se en una definició que contemplés només la relació de la persona amb un Déu, o més d'un déu, o éssers sobrenaturals, així que poc a poc, es van obrir definicions més àmplies; a més cal advertir que les denominacions en els llocs d'origen eren ben diverses, i quan arriben les definicions del món occidental als llocs d'origen naixeran problemes hermenèutics, sobretot perquè no hi haurà consciència d'una comunitat única -unificada- d'aquí que molts estudiosos prefereixin parlar de budismes i no de budisme.”

La segona consideració que Bouso llença és que tot i la diversitat de pràctiques, creences, idees, que hi ha en el món budista, sí que es poden identificar uns trets comuns. “Podríem arribar a dir, simplificant, que un budista és aquella persona que pren refugi en el buda, el dharma i la comunitat, i aquests trets són els que ens permetrien identificar o anomenar aquesta realitat heterogènia com a quelcom identificable.”

Com arriba a casa nostra, el budisme?

El budisme no és recent a occident, sinó que fa més de dos segles que va arribar a occident, i que això és el que duu a Bouso a reflexionar sobre el títol de la conferència mateixa. El budisme és una moda, o no?

“Les relacions amb la Índia i amb Àsia en general han estat permanents, des de l'antiguitat, tenim relats, cultura material, objectes que provenen de mans de viatgers, missioners, comerciants, diplomàtics... amb tot, l'estudi sistemàtic del budisme no comença fins el s.XIX, els budòlegs llavors van tenir una certa tendència a buscar la forma més pura del budisme, i van posar l'accent en allò més diferent o cridaner en contrast amb Occident, es van centrar en els aspectes més filosòfics o en les tècniques meditatives, això va atreure molt a cercles intel·lectuals i artístics.”

Aquest interès ha evolucionat fins el dia d'avui “ara, en canvi, els estudiosos esmercen més els esforços en mostrar la complexitat, amb el coneixement més profund que hi ha actualment, el que han anat visualitzant més són els aspectes més devocionals, rituals, religiosos...en contrast a la imatge més filosòfica, agnòstica, o únicament centrada en la meditació que apareix al s.XIX i que és la que, de fet, s'ha popularitzat en la nostra societat secularitzada.”

El contrast entre la definició desenvolupada al s.XIX, i la que ara s'està donant, suma confusió sobre què és el budisme, la seva essència o com apropar-se a ell. “Per exemple, a l'Àsia, l'arrelament del budisme no l'expliquen per aquest desig d'erradicar el patiment o alliberar-se del dolor, que justament és l'explicació que ha triomfat a occident, sinó que la veuen com una tradició que té eficàcia en el poder dels rituals dirigits a erradicar el mal i potenciar el bé, en aquesta vida i en les altres vides, accent en les creences populars centrades en la reencarnació”.

La implantació del budisme a Europa és complexa, són processos d'inculturació que tenen a veure amb la identitat religiosa que a Occident sovint es defineix de manera exclusiva i excloent; i en canvi a l'Àsia s'accepten maneres híbrides, canviant, el budisme pot anar acompanyat d'altres elements, d'altres religions.

De què parlem quan diem budisme avui a Occident

Griera reflexiona a partir de dades estadístiques que han recollit "A Catalunya tenim uns més de 70 centres budistes, entre aquests budistes hi ha moltes diferències, però sí que institucionalitzats a través de la Coordinadora d'entitats budistes catalanes. El tant per cent de persones que es considera budista és d'1,3 (2016), amb alguna dada interessant, entre els 35 als 49 anys es considera budista 2,2... això no és banal, és molta gent a Catalunya el 2,2, i aquests són molt diferents en les seves pràctiques i aproximacions també."

Griera continua "quan parlem de budisme, parlem d'aquest tant per cent de persones organitzades, amb presència institucional; però també d'un grup més gran que s'identifica amb algun aspecte del budisme, que ha anat de tant en tant a la Índia; i després tot un seguit de gent que es fa difícil d'aplegar, per exemple, a enquestes que s'han fet a Europa, la franja entre els 30-40 anys, situa que hi ha un més d'un 20% de persones que creuen en la reencarnació, és una xifra molt important, i aquesta amalgama de persones no sabem ben bé on agrupar-les... segurament la dificultat ve de la rigidesa que hi ha a Occident amb les categories i classificacions."

A Occident la religió es entesa com un espai on xoques amb l'altre, un espai de frontera amb l'altre, "tu ets el que jo no soc, com apuntàvem abans, i aquesta frontera, políticament és molt utilitzada, el cristià i el musulmà per exemple, a Orient tenen una manera de viure la religiositat més híbrida, porosa, on els salts són possibles, on tot és més reversible, per tant hem de parlar de budismes, i en general hem de començar a pensar en identitats religioses més híbrides, estem en un altre escenari."

Context social i polític on s'ubica l'experiència religiosa

Per explicar els elements que definirien aquest escenari actual, Griera recupera el testimoni de diferents sociòlegs. Entre ells **Peter Berger** que ens diu que la característica de la modernitat tardana no és tant la secularització com el pluralisme. "És una situació en què ens veiem avocats a definir qui som, hem de fer la tria de qui som, i ens veiem obligats a justificar-nos per l'exigència de la societat que té la societat; això ha canviat, si li preguntes a la meva àvia perquè és catòlica, respondrà amb naturalitat perquè sí i que quina mena de pregunta és aquella."

El segon element es recupera del sociòleg **Charles Taylor** qui apunta que malgrat la secularització de la societat, hi ha la necessitat d'una recerca de transcendència. Cercar alguna cosa que va més enllà, i que va combinat amb el que explica **Eva Illouz**, sociòloga israeliana, que diu que vivim en un moment de capitalisme emocional on el nostre jo necessita ser narrat, "Explicar qui som, què fem, la cultura de l'Instagram ... aquesta cerca constant del jo genera afinitat de la meditació, amb la idea de que hi ha alguna cosa que existeix dins nostre... la nostra societat reclama un jo perquè t'obliguen a tenir-lo, el budisme pot donar eines per trobar-te a tu mateix."

Finalment, a través del filòsof alemany **Harmut Rosa** es descriuria el tercer element d'aquest escenari, ell parla de l'acceleració del temps en la modernitat. "Aquesta sensació de no tenir temps, de no arribar a tot allò que voldríem, requereix la cerca d'un cert oasis de pau, que va unida a l'aturar el temps a través de retirs espirituals, meditacions... aquestes experiències poden ser trampolins per poder seguir corrent, o oportunitats per aprendre a dominar el temps d'una altra manera."

Cerca de transcendència i espiritual

Griera continua la reflexió afirmant que hi ha una autenticació de la fe i l'espiritualitat a partir del propi cos. "Ja no creus a través d'estudis filosòfics, va més per experiències que tens amb el cos, el sentir, i això passa a ser una font d'autenticació, si jo ho sento és que és veritat, l'important és que has de sentir".

Una altra característica és que el jo és el que passa a ser el darrer dipositari de la veritat. Aquest em diu això, l'altre allò, i jo decideixo. "Això també és nou, abans si era el que deien les escriptures, era el que deien les escriptures, ara soc jo que pren la decisió de què creure".

La sociòloga també subratlla la discontinuïtat o continuïtat fragmentada de la pràctica, "hi ha pics d'experiències que després potser ja no es repeteixen durant l'any, potser fas un recés, un viatge a la Índia, i després res més, ens trobem amb trajectòries creients més efímeres, volàtils, fragmentades." I, per últim apunta la idea també del cos i la teràpia "hi ha molts que s'aproximen al budisme per la necessitat de respondre a un malestar físic i emocional, present també en la nostra societat occidental."

En conclusió, per a Griera, l'èxit del budisme o budismes ve donat perquè té elements afins amb aquestes demandes que té la societat avui dia. "I això, més que una moda o no, és important tenir-ho en compte perquè el que la gent pensa o creu té conseqüències en la vida: en com percep als altres, en les decisions que pren, en com t'organitzes, pot tenir un impacte rellevant, pot tenir conseqüències futures".